

UCHWAŁA NR 5880/2022
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

z dnia 24 listopada 2022 r.

w sprawie przyjęcia Programu działania Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości

Na podstawie art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2094), art. 21a ust. 2a i ust. 3 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 194 ze zm.), w związku z uchwałą nr XL/765/22 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 28 marca 2022 r. w sprawie wyrażenia woli przejęcia przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego instytucji kultury pod nazwą Wielkopolskie Muzeum Niepodległości, dla której organizatorem jest Miasto Poznań, Zarząd Województwa Wielkopolskiego uchwala, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się Program działania Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Marszałkowi Województwa Wielkopolskiego.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Marszałek Województwa
Marek Woźniak

Uzasadnienie do uchwały Nr 5880/2022

Zarządu Województwa Wielkopolskiego

z dnia 24 listopada 2022 r.

Zgodnie z art. 21a ust. 2a ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej jednostka samorządu terytorialnego, będąca organizatorem instytucji kultury, może przekazać tę instytucję innej jednostce samorządu terytorialnego, na jej wniosek, w celu wykonywania zadań własnych w zakresie działalności kulturalnej.

Marszałek Województwa Wielkopolskiego i Prezydent Miasta Poznania, po przeanalizowaniu możliwości dalszego rozwoju Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości, Muzeum Archeologicznego w Poznaniu oraz Filharmonii Poznańskiej im. Tadeusza Szeligowskiego, biorąc pod uwagę aspekty ekonomiczne bieżącego funkcjonowania ww. instytucji oraz potrzebę sprawnego przeprowadzenia działań inwestycyjnych związanych z budową siedziby Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 i siedziby Filharmonii, doszli do porozumienia co do wzajemnego przekazania instytucji kultury pomiędzy samorządami. Zgodnie z zakładanym planem działań, rolę organizatora Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości i Muzeum Archeologicznego w Poznaniu przejąć ma Samorząd Województwa Wielkopolskiego, Miasto Poznań zostanie natomiast organizatorem dla Filharmonii Poznańskiej im. Tadeusza Szeligowskiego.

Zamierzenia te zaakceptowane zostały w ramach *Stanowiska nr LX/1119/VIII/19/2022 Rady Miasta Poznania z dnia 8 marca 2022 r. w sprawie przekazania Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości oraz Muzeum Archeologicznego w Poznaniu Samorządowi Województwa Wielkopolskiego oraz przekazania Miastu Poznań Filharmonii Poznańskiej przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego*, a także w ramach podjętych przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego 28 marca 2022 r. uchwał nr XL/764/22 i nr XL/765/22 w sprawie wyrażenia woli przejęcia przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego wyżej wymienionych muzeów. Wykonując ww. uchwały Sejmiku Województwa Wielkopolskiego, Marszałek Województwa Wielkopolskiego – w imieniu Zarządu Województwa Wielkopolskiego – 23 czerwca 2022 r. zwrócił się do Prezydenta Miasta Poznania z wnioskami o przekazanie Samorządowi Województwa Wielkopolskiego Muzeum Archeologicznego w Poznaniu oraz Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości w celu wykonywania zadań własnych Województwa w zakresie działalności kulturalnej. Odnosząc się do tych wniosków Rada Miasta Poznania 12 lipca 2022 r. podjęła *uchwały nr LXIX/1254/VIII/2022 i nr LXIX/1255/VIII/2022 w sprawie przekazania ww. muzeów Samorządowi Województwa Wielkopolskiego*. Przekazanie instytucji planowane jest na 1 stycznia 2023 r. i nastąpi w drodze odpowiednich umów.

Stosownie do treści art. 21 a ust. 3 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz postanowień uchwały nr XL/765/22 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 28 marca 2022 r. w sprawie wyrażenia woli przejęcia przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego instytucji kultury pod nazwą Wielkopolskie Muzeum Niepodległości, dla której organizatorem jest Miasto Poznań, niezbędnym warunkiem jej przekazania jest wykazanie przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego Miastu Poznań, że posiada program działania oraz środki na prowadzenie tej instytucji kultury.

Koncepcja funkcjonowania Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości, przyjęta przez Województwo Wielkopolskie, zakłada kontynuowanie dotychczasowej działalności instytucji. Najważniejszym wyzwaniem będzie niewątpliwie budowa nowej siedziby Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918-1919, która stanie się wyrazem oddania należytego szacunku jego uczestnikom, a tym samym doskonale uzupełni wielkopolską ideę pielęgnowania pamięci o Powstaniu.

W związku z powyższym podjęcie niniejszej uchwały jest w pełni uzasadnione.

Marszałek Województwa
Marek Woźniak

Program działania Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości

1. Uwarunkowania i założenia Programu

Zgodnie ze *Strategią Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku*, przyjętą uchwałą nr XVI/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r., misją Samorządu Województwa Wielkopolskiego jest m.in. dbanie o dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych i przyszłych pokoleń. W Strategii wyróżniono cztery cele strategiczne, a w ich obrębie jedenaście celów operacyjnych. Cel strategiczny 2. *Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu* związany jest z przeciwdziałaniem zarówno dezintegracji społecznej, jak i utracie regionalnej tożsamości przy wykorzystaniu przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego m.in. kultury pracy organicznej i bazy dziedzictwa kulturowego i społecznego. Cel operacyjny 2.3. *Rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu* wskazuje na istotną rolę rozwoju infrastruktury kultury i towarzyszących temu rozwojowi usług, we wzmacnianiu więzi lokalnych, poczuciu wspólnoty i więzi międzypokoleniowych. Samorząd Województwa Wielkopolskiego wspiera funkcjonowanie wielkopolskich instytucji kultury m.in. poprzez podejmowanie inicjatyw związanych z rozwojem wielkopolskich muzeów.

Wielkopolskie Muzeum Niepodległości prezentuje unikatową w skali kraju, wielowątkową opowieść o walce Polaków o niepodległość w okresie od zaborów, przez II wojnę światową, aż do okresu komunizmu. Chcąc pełnić rolę istotnego w regionie, a docelowo także i w Polsce ośrodka edukacyjnego i eksperckiego, ukazującego zdolność Wielkopolan do łączenia zwycięstw militarnych z sukcesami gospodarczymi, instytucja – przy wsparciu Samorządu Województwa Wielkopolskiego – powinna kontynuować szereg podjętych w tym celu działań, zaproponowanych w przyjętym przez obecnego jej organizatora *Programie działania Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości na lata 2020-2024* autorstwa Dyrektora Muzeum, Pana Przemysława Terleckiego.

Działalność Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości, konsekwentnie budującego swoją markę poprzez prowadzenie z publicznością narracji wokół haseł: *Nasza Niepodległość – Nasze Zwycięstwa – Nasze Muzeum*, doskonale wpisuje się w cele określone w *Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 r.* i czynione od lat starania Samorządu Województwa Wielkopolskiego, aby pamięć o wielkopolskim zwycięskim zrywie niepodległościowym na trwałe zagościła w świadomości jak największej liczby Polaków.

2. Przedmiot i zakres działalności Muzeum

Zgodnie ze Statutem Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości do zakresu działań Muzeum należy gromadzenie, przechowywanie, konserwowanie, naukowe opracowywanie i udostępnianie zbiorów związanych z problematyką zrywów niepodległościowych, pracą organiczną podczas zaborów, okresem II Rzeczypospolitej, walkami i martyrologią podczas II wojny światowej oraz protestami i działalnością opozycyjną w latach 1945-1989. Ponadto instytucja m.in. organizuje i prowadzi badania naukowe w zakresie tych specjalności, udostępnia zbiory do celów naukowych i edukacyjnych, organizuje wystawy stałe i czasowe, prowadzi bibliotekę i działalność wydawniczą oraz zarządza zabytkowymi fortami, do których posiada tytuł prawny. Muzeum jest także organizatorem wydarzeń specjalnych i inscenizacji upamiętniających najważniejsze rocznice patriotyczne. Ponadto współpracuje z instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami, związkami twórczymi i fundacjami realizującymi podobne cele w kraju i poza jego granicami.

Działalność prowadzona jest w ramach 5 oddziałów:

- **Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918-1919** – mieści się w Odwachu na Starym Rynku, dokumentuje wybuch i przebieg Powstania Wielkopolskiego oraz przedstawia dzieje ruchu niepodległościowego Wielkopolski od pierwszej połowy XIX wieku do końca dwudziestolecia międzywojennego;
- **Muzeum Powstania Poznańskiego – Czerwiec 1956** – znajduje się w Zamku Cesarskim, prezentuje przyczyny i przebieg powstania oraz pacyfikację miasta, aresztowania i procesy uczestników;
- **Muzeum Uzbrojenia** – zlokalizowane na terenie dawnego Fortu Winiary na poznańskiej Cytadeli, gdzie zwiedzający mogą zobaczyć różne typy uzbrojenia radzieckiego i niemieckiego - od broni strzeleckiej do amunicji artyleryjskiej;
- **Muzeum Armii „Poznań”** – znajduje się na poznańskiej Cytadeli (estakada Małej Śluzy dawnego Fortu Winiary), przedstawia historię Armii „Poznań”, której losy zakończyła bitwa nad Bzurą – największa i najkrwawsza bitwa kampanii wrześniowej 1939 r.;
- **Muzeum Martyrologii – Fort VII** – powstało w miejscu, w którym Niemcy otworzyli na początku października 1939 r. pierwszy w okupowanej Polsce obóz koncentracyjny – Konzentrationslager Posen, ukazuje martyrologię Wielkopolan w czasie okupacji hitlerowskiej, tematykę niepodległościową okresu okupacji oraz historię fortyfikacji Twierdzy Poznań.

Ponadto pod opieką Muzeum Powstania Poznańskiego – Czerwiec 1956 funkcjonuje Schron Przeciwatomowy dla Władz Miasta Poznania, znajdujący się w podziemiach willi przy ulicy Słupskiej 62, a także mieszcząca się w tym samym budynku Galeria Plakatu z Okresu Socrealizmu.

Do Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości należą także Fort IX oraz Fort VIIIa, stanowiące część Twierdzy Poznań i poznańskiego szlaku fortyfikacyjnego.

3. Budowa nowej siedziby Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918-1919

Kluczowym elementem dalszego rozwoju Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości jest budowa nowej siedziby Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918-1919, oddziału, który obecnie mieści się w Odwachu na Starym Rynku. W ramach stałej wystawy „Powstanie Wielkopolskie 1918-1919. Droga do Niepodległości” prezentowana jest ponad stuletnia droga Wielkopolan do odzyskania niepodległości – od udziału w polskich powstaniach narodowych lat 1794-1864, poprzez ideę „pracy organicznej” i doświadczeń I wojny światowej, po zwycięskie Powstanie Wielkopolskie i wkład Wielkopolan w budowę odradzającego się państwa polskiego. Muzeum jest organizatorem wielu wydarzeń związanych z upamiętnianiem Powstania, włącznie z inscenizacją przyjazdu Ignacego Jana Paderewskiego do Poznania. Nowa siedziba Muzeum będzie miejscem, które w sposób nowoczesny i atrakcyjny nie tylko upamiętni Wielkopolską Insurekcję – największy polski zwycięski zryw niepodległościowy – ale także ukáže fenomen wielkopolskiej drogi do odzyskania niepodległości oraz starania o utrzymanie polskości w czasach zaborów. Stanie się ona nie tylko miejscem organizacji wystaw, prowadzenia działalności edukacyjnej, konferencyjnej i naukowej. Jej pomieszczenia będą służyć także pozostałym oddziałom, m.in. jako magazyny, biura, sale szkoleniowe, pracownie konserwatorskie. Obecnie Muzeum nie posiada własnej pracowni konserwatorskiej, a rolę Głównego Magazynu pełni budynek zlokalizowany przy ul. Garncarskiej w Poznaniu, który nie jest przystosowany do przechowywania muzealiów.

Budowa nowej siedziby Muzeum wpisuje się bezpośrednio w działania Samorządu Województwa Wielkopolskiego polegające na wsparciu rozwoju infrastruktury kulturalnej oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.

Równolegle z wieloetapowym procesem budowy nowej siedziby Muzeum winny zostać prowadzone prace zmierzające do zaprojektowania i przygotowania wystawy stałej, m.in. przeprowadzenie procedury konkursowej, stworzenie katalogu dostępnych eksponatów, artefaktów i ikonografii, pozyskiwanie obiektów mogących znaleźć się na ekspozycji, wykonanie replik eksponatów, które z różnych powodów nie mogą być prezentowane w ramach wystawy. Nowoczesny program wystawienniczo-edukacyjny Muzeum wpłynie na wysoką atrakcyjność instytucji. Wzrośnie tym samym efektywność wykorzystania potencjału kulturowego regionu.

W związku z tym, że Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 ma opowiadać historię całej Wielkopolski, a także terenów wchodzących dziś w obręb sąsiednich województw, warto zwrócić się do lokalnych samorządów oraz mieszkańców z prośbą o wsparcie oraz zorganizować zbiórkę publiczną na ten cel.

4. Merytoryczna działalność i zasoby Muzeum

W zakresie działalności wystawienniczej oraz organizacji imprez cyklicznych i inscenizacji kontynuowana będzie dotychczasowa działalność m.in. organizacja wydarzeń upamiętniających Poznański Czerwiec („Bieg Czerwca '56”, „Światełko dla Czerwca”, Konkurs „Stukot '56 – odgłosy Czerwca”), inscenizacja przyjazdu Ignacego Jana Paderewskiego do Poznania oraz inscenizacja historyczna przed Odwachem.

Muzeum aktywnie pozyskuje nowe grupy odbiorców, tworząc oferty dedykowane młodzieży, seniorom i grupom osób wykluczonych. W tym zakresie kontynuowany będzie realizowany od 2020 r. proces otwierania oddziałów Muzeum dla nowych grup odbiorców, m.in. poprzez łączenie wystaw z działalnością edukacyjną (warsztatami), prowadzenie lekcji muzealnych we wszystkich oddziałach (stacjonarnie lub online), organizowanie spacerów historycznych i gier terenowych.

W ramach pielęgnowania i rozwoju wszechstronnej współpracy z różnymi środowiskami, instytucjami, stowarzyszeniami, szkołami na rzecz zachowania i promocji dziedzictwa historycznego i kulturowego Wielkopolski kontynuowane będą dotychczasowe działania takie jak: wymiana i udostępnianie zbiorów, współorganizacja wystaw, wydarzeń specjalnych, inscenizacji.

Kontynuowane będą również starania zmierzające do wzbogacania kolekcji muzealnej o zabytki oraz źródłowe materiały dokumentacyjne związane z tematyką niepodległościową od pierwszej połowy XIX wieku po koniec PRL. W tym celu dalej prowadzone będą działania związane z pozyskiwaniem obiektów z prywatnych kolekcji świadków historii i kolekcjonerów, antykwariatów i aukcji oraz zbiorów w instytucjach muzealnych, archiwalnych i historycznych. Będą to m.in. obiekty, które znajdą się na wystawie stałej w nowym budynku Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918-1919, artefakty i dokumenty o historii Czerwca '56, eksponaty dokumentujące życie i losy więźniów obozu w Forcie VII, a także stanowiące uzupełnienie kolekcji jednostek wojskowych, które wchodziły w skład Armii „Poznań”.

W ramach opracowań naukowych obiektów muzealnych, służących naukowym badaniom i zapisom historycznym, prowadzone będą m.in. kwerendy w celu stworzenia katalogu dostępnych eksponatów, artefaktów i ikonografii, które powinny się znaleźć na wystawie stałej w nowej siedzibie Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918-1919.

W zakresie konserwacji i zabezpieczania zbiorów przed uszkodzeniem, zniszczeniem i kradzieżą konieczne jest sukcesywne poddawanie konserwacji eksponatów i dokumentów wymagających pilnej interwencji. Będzie to możliwe w ramach tworzonej co roku w budżecie Samorządu Województwa Wielkopolskiego rezerwy celowej, przeznaczonej na dofinansowanie konserwacji muzealiów, pozostających w zasobach muzeów, dla których organizatorem jest Województwo Wielkopolskie.

Kontynuowany będzie projekt pn. „Renowacja i adaptacja Fortu VII w Poznaniu dla zachowania dziedzictwa kulturowego”, realizowany od 2018 roku w Muzeum Martyrologii – Fort VII, w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020. Jego efektem jest nie tylko rozszerzenie możliwości urządzania nowych wystaw stałych, poświęconych więźniom obozu w Forcie VII, ale także udostępnienie publiczności zamkniętej dotychczas nowej ścieżki zwiedzania, tzw. prawego majdanu. Dzięki temu zwiedzający mogą poznać historię fortu od jego powstania, aż do roku 1939, kiedy przestał on pełnić funkcje fortyfikacyjne.

5. Podsumowanie

Koncepcja funkcjonowania Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości, przyjęta przez Województwo Wielkopolskie, zakłada kontynuowanie dotychczasowej działalności instytucji. Najważniejszym wyzwaniem będzie niewątpliwie budowa nowej siedziby Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918-1919, która stanie się wyrazem oddania należytego szacunku jego uczestnikom, a tym samym doskonale uzupełni wielkopolską ideę pielęgnowania pamięci o Powstaniu.